

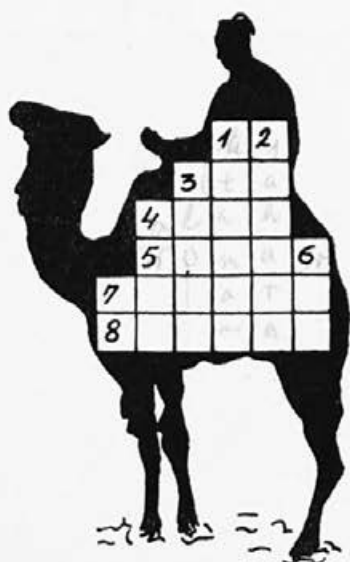
4-5

Naš rod

Číslo XIV • 1942/43 - XXI

Križanka »V puščavi«

Navpično: 1. kozaški načelnik, 2. afriška puščava, 3. reka na Hrvaškem, 4. svetopisemska oseba, 6. kraj v Srbiji, 7. predlog.

Vodoravno: 1. igralna karta, 3. ime naše filmske igralka, 4. mohamedanski bog, 5. obiskovalec božjih poti, 7. mesto v Italiji, 8. sad tropske Amerike.

Franc JAGER

tapetništvo — dekoracije

LJUBLJANA, Sv. Petra c. 17

Tel. 20-42

Vesele praznike in prav
srečno novo leto 1943 želi

JOS. OLUP s.l.

LJUBLJANA, Stari trg 2 — Pod Trančo 1

FR. P. ZAJEC

izprašan optik in urar

LJUBLJANA

sedaj Stritarjeva ulica 6

pri frančiškanskem mostu

Telefon št. 4486

Priporoča se za vsa elektrotehnična dela in dobave

ELEKTROTEHNIČNO PODJETJE

Mihelčič Ivan - Ljubljana

BORŠNIKOV TRG 1 — TEL. 27-04

ANTON KAJFEŽ

URAR

LJUBLJANA

Miklošičeva cesta 11

*

Zaloga ur in precizna

delavnica za popravila

KUPIM »Naš rod« I. do V. letnik - vezan
all nevezan, čist. Izročiti za V. G. protl plačilu Upravi
»Našega roda« — Frančiškanska ul. 6, čez dvorišče.

ALOJZIJ POTRATO PREJ JOS. KUNC & Co.

LJUBLJANA

Miklošičeva c. 32

TELEFON 30-13

»Naš rod« izhaja v Ljubljani med šolskim letom.

Letna naročnina je za skupna naročila L. 20.— (2 liri mesečno), za posamezne naslove pa L. 25.—. Posamezna številka L. 2'50.

List izdaja »Učiteljska tiskarna« v Ljubljani, zanjo odgovarja Franc Štrukelj.

Glavni in odgovorni urednik Ivan Tavčar.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6.

Tisk Učiteljske tiskarne v Ljubljani (predstavnik Franc Štrukelj).

Iz minulih dni

T. Vičan

I.

Težka, siva in mokra megla je ležala nad barjem, ko je gnal Selanov Tine kravo na pašo. Hladno je bilo, toda v zraku je dišalo po soncu in šoti, ker bo čez uro ali dve sonce predrlo meglo, ki se bo razkadila in bo potem prijetno in veselo. Pred nekaj dnevi je deževalo, pa je bila zemlja razmočena in kravi se je vdiral, Tine pa je poskakoval z bosimi nogami, ker ga je zeblo v mokre prste. Na tej strani Tržaške ceste se je kmalu za njihovo hišo dvigal železniški nasip in le semkaj, na drugo stran nasipa, je najraje gnal na pašo, kajti tu ni bilo nobenih hiš več pa tudi drugih pastirjev ne, ki so raje pasli niže zdolaj ob Malem grabnu, kjer so lovili na vilice kapeljne, ki so jih potem pekli na ognju. Zaradi mnogih barjanskih jarkov je bil nasip na mnogih mestih predrt in obokan, in tod skozi se je odtekala voda, kadar je bila poplava, ob suhem pa so skozenj vozili šoto, krompir in zelje, seno in steljo ter jelševe hlode, kajti kolovozi in steze so bile speljane po vsem širnem barju. Od Dolgega mostu sem proti Brezovici je bilo ta čas ob Tržaški cesti le malo hiš. Le-tod je bila cesta ravna in prav zdaj na jesen je bilo na obeh straneh vzdolž ceste v lepih vrstah in točnih presledkih sto in sto kupov gramoza za posipanje in vsak kup je bil lep v podolgovate ošiljek pograbljen in cesarski cestar je imel s tem kamenjem mnogo opravka, saj človek nikdar ne ve, kakšna gospoda se vozi le-tod v imenitnih popotnih kočijah. Teh kočij pa je sedaj vedno manj, saj že nekaj let vozi vlak čez barje naravnost do morja in po železnici potuje človek bolj varno, hitreje in bolj imenitno. Vsaj tako pravijo. Toda državni cestar Luka zaupa le cesti in se zato nikoli za vse denarje tega sveta ne bo vozil po železnici, čeprav so gospod v cerkvi že nekajkrat potrdili, da v resnici ni hudoba svojih krempljev vtaknila v to stvar, kar pa še večina ljudi tod okoli na tihem le verjame.

»Ogenj je hudič,« je včasih razlagal v gostilni, »ogenj žre, pokončuje in posmodi! Pa naložite na tehtnico pod parizar kup žerjavice! Kaj se bo zgodilo? Voz se bo vnel in amen.«

»Ampak tista stvar je vendar iz železa, železo pa ne zgori!« so mu ugovarjali mladi gospodarji.

»Železo ne zgori, to je res, ampak kako gre ogenj v kolesa, da se potem vrte, to mi razložite, vi zeleni kljuni!«

Tega mu seveda nihče ni razložil, ker tega tudi nihče vedel ni, pa je zato ostalo v njegovi glavi pribito, da vse to z železnico ne gre po pravici in po božjih postavah. Kajpak, Luka je star sedaj, ko se piše leto 1879., sedemdeset let in je že marsikaj doživel na to svojo

preljubo cesarsko oblast se je bil navezal od Dolgega mostu pa do Brezovice in teh nekaj kilometrov skozi Kozarje je objemal vedno tesneje. Bil je še korenjak, uren dedec, dolg kakor oskubljen jelša in že od daleč si videl blesteti na njegovem klobuku svetel medeniniast znak njegove oblasti. Zgovoren je bil in, kadar je Tine pasel ob cesti, mu je večkrat razvozil v samokolnici kak kup gramoza, sam pa je sedel na kilometrski kamen in si prižgal čedro.

»Aha, ti si Karlišnikov Tine, že vem, sin Mihe, ki je moj prijatelj in sosed. Rad pomoreš starim ljudem, to je prav in lepo krščansko delo. Zato ti bom povedal marsikaj, kajti veliko se je nabralo v moji betici skozi oči in skozi ušesa, da ne vem, kam več spravljati.«

»Stric Luka, ali je res, da ste videli tisti dan, ko je prvič peljal vlak tod mimo, sedeti hudobo na dimniku?« ga je ob priliki vprašal Tine.

»Tako res, kakor tukaj sedajle sedim.«

Tine se je zamislil, popraskal po glavi in hudoba mu ni šla izpred oči.

»Pa kakšna je bila?« je vpraševal. »Jaz je še nikoli nisem videl.«

»Prav takšna kot je na sliki svetega Antona v cerkvi.«

Toda Tine je zmajeval z glavo, prav zares ni mogel verjeti v to stvar, naj je takole potem v samoti med jelšami kje še tako razmišljal. V zadnjih letih se je tako zaveroval v to železnico in v vsako podrobnost na vlaku in ob progi, da mu ni šla v glavo ta Lukova trditev.

»Zdi se mi, da ne verjameš, Tine?« je malce užaljeno dejal Luka. »Staremu človeku ne verjeti, ni lepo!«

»Nak, ne verjamem!« je dejal Tine. »Saj ogenj ne žene železnice. Ogenj le gori pod kotlom, v katerem je voda. Voda se pa zaradi vročine izpremeni v sopuh in ta ima potem tako moč, da žene kolesa.«

»Hudika...! Tak tole hočeš ti meni natvesti? Voda in sopuh —?«

»Da, voda in sopuh. Sopuh ima velikansko moč. Doma sem del lonca vode na ogenj, ga pokril z desko in še kamen sem položil nanjo in ko je pričela voda vreti, je naenkrat sopuh vrgel z lonca desko s kamnom vred.«

»To ti je že kak potepuh natvezil, ki hodijo po tej cesti iz kraja v kraj...«

»Saj mi je tudi povedal prav takšen. Bil je z Dolenjskega doma in se je izučil takih stvari. Potoval je v Trst k nekemu mojstru, da bo postal kurjač na železnici. Ko sem pasel tamle ob cesti, se je vsedel k meni v travo in mi je pripovedoval. Zdaj v resnici vem, da v železnici ni nikakšne hudobe. Dal mi je tudi naslov mojstra v Ljubljani, pri katerem se bom tudi sam lahko izučil za takšnega moža!«

»Iz te moke najbrže ne bo kruha!« je menil ošpičeno cestar Luka. »Kolikor jaz tvojega očeta poznam, ne boš ti nikoli na železnici. Kje imaš pa pamet? Kje so pa denarci, teliček? Na barju ne rasto! Ti samo mene poglej in premisli, kakšne čase sem že videl! Totele po cesti sem videl Francoze, ki so prijahali v našo deželo, oh, fantiček, kaj pa ti veš o življenju! Čakaj, še nekaj imenitnega ti povem: prav tule sem sedel, ko se je pripeljala iz Ljubljane sem lepa kočija in pred njo je jahal eskadron konjenikov, v kočiji pa nihče drug kot sam cesar. Zdaj pa ni na cesti ničesar več takšnega. Vse se sedaj vozi z

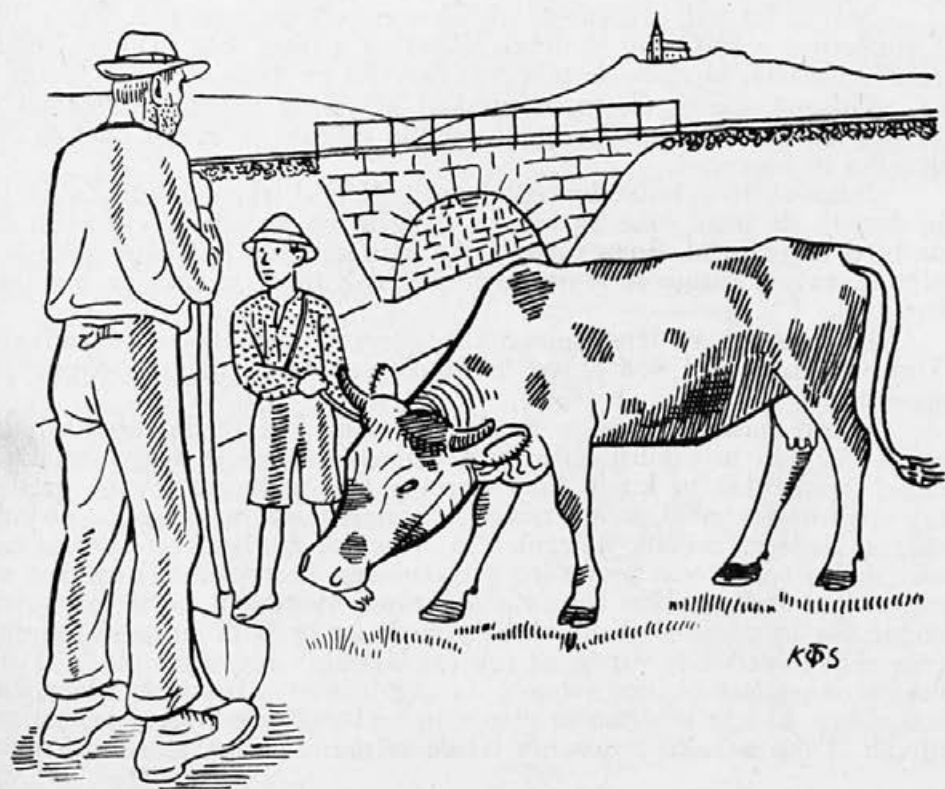
železnico in vse se sedaj tod okoli nekam podira. Stari časi so kakor prerežani, odkar so napeljali železne kače po barju... Eh!»

»Vidite, tudi cesar se sedaj vozi z železnico in cesar se prav gotovo ne bi vozil, če bi bilo vse to s hudobo v zvezi!»

Zdajci se Luki kar nekam svetlo poblisne v glavi, da se kar zaje v svoji veri. Vidiš, na to pa zares ni nikoli pomislil! Cesar se že ne bi vozil z železnico, če bi imela hudoba le en sam krempelj pri tej stvari. Ti hudirjev fant ti tak! Toda Luka se ne bo vdal zdaj, ko je že sedemdeset let star — zdaj, ko ga noge že presneto bole in je treba misliti na botro smrt.

»Krava ti je ušla v repišče!« dé nenadoma in puha dim iz čedre.

Tine pa je bežal za kravo, kajti njegov oče je bil za take stvari od sile natančen in prav nič skop z roko, kadar je delil doma pravico. Čeprav je bil hudo bolan in mu je smrt čepela na prsih, je bil vendarle strog in zakrknjen kmet in je vse otroke trdno držal v kleščah svoje vzgoje. Tine je hodil v dobrovsko šolo, toda le malokdaj, ker se ni dalo vse tako urediti na Karlišnikovi kmetiji, da bi bila krava napasena in fant izšolan. Karlišnik je potreboval sina doma, šola pa je uro hoda daleč in požre toliko časa, da ga nihče ne more nadomestiti. Fant sam ni maral dosti za šolo, ampak če je mogel, jo je le potegnil čez njive v Dobrovo, da je vsaj od daleč ujel vse črke za pisanje in branje in številke, saj je sedel vedno le v zadnji klopi med bajtarji. Do le-teh pa učenikova modrost ni segala, le palica včasih in

zaušnica. Modrost njegova je bila namenjena le otrokom gospodarjev, ki so sedeli prav blizu njegove mize in le-ti so pisali na tablo in v pisalnice, revčki zadaj pa so zehali in se ščipali pod klopni ali pa zijali skozi okno tja v tri dni, kakor je dejal šolmašter. Po navadi bajtarjevih itak ni bilo v šolo, saj učenik jih ni pogrešal, ker mu nikoli ničesar niso prinašali, pa tudi nikoli sitnosti ni prodajal zaradi tega. Tine pa je vztrajal, ker se je na vsak način hotel naučiti brati in pisati. In tako je od drobtin bogatinov le napasel svojo trmo po znanju, tako da je zdaj doma že kar za silo čital pratiko in je znal s kredo napisati na podboje vse začetne črke svetih treh kraljev, česar nihče v hiši ni zmoget, niti njegov starejši brat Miha ne, ki jo je že lansko leto podedil kar na svojo pest po cesti v široki svet. Njegova sestra Mica, ki je bila nekaj let starejša, pa še peresa ni znala držati med prsti, le oče je znal številke pisati. Bil je vojake služil in se je vojskoval na tujem, morda je tamkaj videl, kako se napiše ta ali ona številka, in kadar je kaj prodal ali kupil, je sedel s kredo v roki za mizo in pisal velike številke tako učeno, da nihče ni upal stopiti do mize. Le od daleč so ga gledali in občudovali.

Tine pa, kavelj, ta se je privadil pisanju in čitanju in ko je dal šoli slovo, je skrivaj nesel učniku v robec povezanih nekaj jajc, na kar je učenik veliko važnost polagal, saj je imel revež malo plače, če se pomisli, da je opravljal še cerkovniška važnejša dela in da je orglal v cerkvi. Tista bera, ki mu jo je župnik odstopil za vsa ta dela, pa je bila skopa. Zato mu je učenik tudi brž napisal spričevalo, čeprav je bil prav danes slabe volje in nataktnjen.

»Naj ti bo, saj zaslužil ga nisi, ker nikoli nič znal nisi, ker si bil premalokrat v šoli,« mu je dejal. »Zdaj pa priden bodi in pobožen in varuj se greha, ki zalezuje mladega človeka na vseh njegovih potih!«

»Gospod učenik, če smem vprašati, ali je res hudoba v železnici?« ga je prekinil Tine, ker se mu je mudilo domov in bi rad imel še od učenika to potrjeno.

»Butec si bil in butec boš ostal, saj tega ti ni treba vedeti. Za barje je dovolj, da imaš roké za lopato, drugam pa ne sili! Preneumen si, da bi ti to razlagal. Boga zahvali, da znaš abecedo in pošteevanko ter očenaš, za vse drugo se ti ne meni! Pri vaši bajti še tega ne boš potreboval.«

»Pa zbogom in lepo zahvaljeni, gospod učenik!« se je zahvalil Tine. Tako je dal šoli slovo in nikoli več se je ni z lepo mislijo spominjal.

Onkraj nasipa pa se je megla že kuhala, zdaj zdaj bo posijalo sonce. Tine si je zakuril ob njivi pod nasipom, saj je očetu izmaknil nekaj žveplenjač in ko je tako čepel poleg ognja, se je ves predal tej svoji veliki misli, ki ga razjeda že nekaj let in kar noče, se mu ničesar drugega misliti. Železnica in železnica in tisočkrat spet železnica, kakor da je ves preraščen s tračnicami in z vsem tistim, kar se na nasipu vsako toliko časa razvija pred njegovimi očmi od jutra do mraka in vso noč. Kolikokrat ponoči ga prebudi hrup prihajajočega vlak in tedaj se vzbudi na svojem ležišču v hlevu ter gleda skozi majhno umazano okence v temo, da vidi lučke v vozovih in rdeče, žareče iskre, ki lete iz dimnika stroja in se izgublajo potem počasi po njivah. Tako nekako z desetim letom je planilo vanj to silno hrepe-

nenje in potem je raslo močnejše in močnejše dan za dnem do današnjega, ko se je bil odločil, da pojde v mesto v učenje za železničarja. Nikdar nikoli ni zamudil nobene prilike, da se ne bi pri najrazličnejših ljudeh poučil o vsem, kar so taki ljudje ob železnici le količkaj vedeli o teh stvareh. Včasih so delavci na progi izmenjavali prage ali pa popravljali nasip, pa se jim je pridružil opoldne, ko so južinali, ter je vlekel na ušesa in poslušal, toda kaj prida mu le-ti delavci, ki so znali samo kramp vihteti in so bili le po potrebi najeti za kakšne dni, niso znali povedati. Le da so plačani stokrat bolje kakor dninar na kmetiji. Znali so povedati o kakšni nesreči na progi in pa o tem ali onem gospodu, ki jih je nadzoroval, če je dober in pravičen ali pa narobe. Ti delavci so bili po večini kmečki fantje in hlapci in v soboto zvečer, ko so bili izplačani, so pili in jedli pri Klobasarju, da je teklo od miz. Včasih so se tudi oklali zaradi kakšne prevroče besede. In čim več je Tine, ki vsega tega v svojem štirinajstem letu še ni mogel razumeti, slišal zabavljanja na železnico, bolj se je je oklepal in bolj je hrepenel po nji.

Če je le mogel, je gnal kravo do bližnje čuvajnice, ki je stala pred Dolgim mostom kraj ceste, ki je tod prerezala železnico, ki je tekla malo niže spodaj od lesenega mostu čez velik železen most, ter je gledal in poslušal, kako cingljajo v hišici zvončki, znamenja za prihod vlaka, in ko je čuvaj v modri železničarski obleki spustil zapornici čez cesto, je snel s stene majhno rdečo zastavico in se strumno postavil poleg hišice. Ko je vlak privozil, je pozdravil in strojevodja na stroju mu je odzdravil in vse je bilo tako lepo urejeno, vse je teklo po tako določenem redu, da nič drugega bolj na svetu. Srečen, presrečen je bil, ko ga je čuvaj povabil v čuvajnico in mu je razkazal tisto malo prečudnega, ki speljuje vso to stvar varno po vsem širokem svetu. Brzjav ga je seveda silno zanimal in pa telefon. Revez ni imel pojma o elektriki, pa tudi čuvaj sam mu ni znal razložiti te čudne uganke; vedel je sicer s to stvarjo ravnati in jo upravljati in potemtakem je vse to le zagotnetno, ker ničesar drugega ne vidiš ko žico in slušalo, pa vendarle lahko govoriš skozi to tanko žico na tolikšno daljavo.

»Mar je votla ta žica in če je votla, kako neki tako luknjico izvrtajo?« je izpraševal.

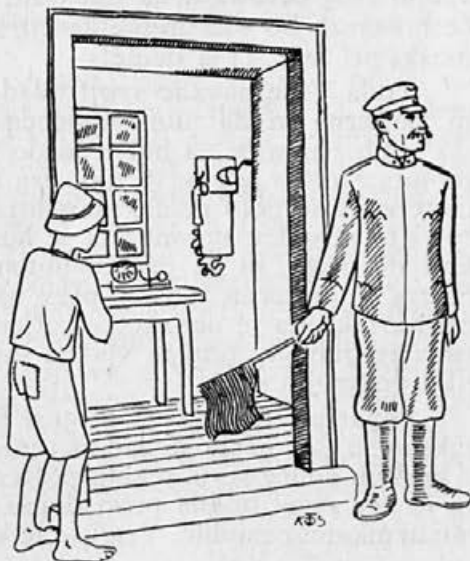
»Votla ni,« je razlagal čuvaj, »ampak v Ljubljani sproti spuste takšno moč v žico, ki potem bliskovito nese besede od postaje do postaje.«

»To ni para ali sopuh?«

»To je elektrika.«

»Kje pa jo dobijo?«

»To so nekakšni lonci, v katerih kuhajo cin in ogle v posebni hudičevi vodi, ki vse to topi in iz tega se dela elektrika. Na, le poglej semkaj!«

Pod zvoncem je bilo v leseni omarici nekaj električnih členov, ki so bili vsi med seboj povezani z žico in od tod je šla žica v zvonec in spet ven iz hišice na brzojavni drog in dalje do prihodnje čuvajnice, do postaje in tako prav do Trsta, na to stran pa v Ljubljano in kar naprej do Dunaja in kdo ve kam še vse po svetu. Vsak teden je prišel za to stvar posebej izučeni železničar z glavne postaje ter je premeril tekočino, pregledal, preizkusil in tako čuvaj jedra vsega tega nikoli ni razumel, ker je znal le za silo brati in pisati; v nekaj tednih so ga v Ljubljani privadili na to službo in zdaj je zadovoljen, ne bi je zamenjal za nič na svetu.

»Strojevodja, oh, je pa imenitna stvar,« je razlagal Tinetu. »Najbolj važna stvar na železnici! Toda za tako stvar je treba mnogo znati. Stroj ni majhna reč. Koliko vsega je na takšnem stroju — ročic, vijakov, cevok, kolesc in vsega šmenta... Le pomisli, kolikšno glavo moraš imeti, da si vsako tako najmanjšo stvar zapomniš! Za strojevodjo bi že ne bil.«

»Jaz pa bom!« je vzkliknil Tine.

»Prav privoščil bi ti! Ker si še mlad, boš morda le dosegel to veliko srečo, toda pot do nje je dolga in težka. Le kako boš, revše, vse to prebrodilo? Kolikor jaz vem, tvoj oče ni vnet za takšne stvari, posebno sedaj ne, ko je bolan in mu je starejši odrčel iz hiše. Saj si sedaj ti, edino ti kaj prida moč pri hiši.«

»Oče bo kmalu umrl!« je dejal Tine zamolklo, »potem bom delal, kar bom sam hotel.«

»Pa menda si ne želiš očetove smrti, otrok božji?« se je prestrašil čuvaj nad takšnimi besedami.

Ne, tega si Tine ne želi, da bi dejal kar tako: naj umre! Vse preveč je strahu v njem pred božjo sodbo in pred vsemi posledicami, če bi želel kaj takšnega.

»Oče, veš, je vedno en sam in čeprav je trd včasih, vendarle je vedno tvoj oče, ki ti ga nihče ne nadomesti. Zdaj je revež bolan in če bo umrl, bo vse breme kmetije padlo na tvoje rame. Saj si edini možki pri hiši. Ti si dedič!«

Toda Tine navzlic svoji mladosti dobro ve, da je kmetija revna in zanikrna in da nima nobenega, pa zares prav nobenega veselja do tistih par njiv na barju in do črne in okajene bajte. Kravo Šeko pa ima rad, to je res, in tudi psa Čuvaja ima rad ter zajčke v hlevu, matere pa se tako medlo spominja, da je ne more doseči s srcem; le to si je vtisnil v spomin, da je hudo jokal na pokopališču, ker so jokali vsi drugi, in da je bilo potem ves čas pusto in prazno pri hiši. Sestra je čemerna ženska, prav nič vesela in ni se kdo ve kaj menil zanjo, tako da je nekako osamljen stal na tej barjanski zemlji in čeprav je ljubil to tiho in vlažno samoto, si je vendar želel v mesto in dlje do svojih sanj.

Poparjen in žalosten je gnal Šeko ob nasipu proti domu in prav takrat so se meglice nenadoma razpotegnile in kar nekam skopnele v zrak in sonce se je razlilo po travnikih in njivah. Krava je bila sita in je kar sama hodila proti domu, Tine pa je bil ves zamišljen in se mu ni nikamor mudilo. Vrnil se je k svojemu že na pol ugaslemu ognju.

lepo je prigovarjal Šeko, naj le še malo potrpi, ker je tu vendarle mnogo bolj prijetno kakor v temnem in umazanem hlevu, božal jo je in božal in ji govoril v uho:

»Po tebi, Šeka, mi bo najbolj hudo, ker mi najmanj prizadeneš in tvoje mlečke je dobro, čeprav ti ga moram na skrivaj odmolsti. Potrpi še malo, potrpi!«

Krava ga je menda razumela. Pričela se je znova pasti. Tine pa je podpihal ogenj, naložil na žerjavico nekaj koruznih stebel, potem pa je skočil v grmovje, privlekel od tamkaj prazno steklenico, ki jo je najbrže zalučal kak potnik iz železniškega voza, in jo je napolnil do polovice z vodo iz bližnjega jarka. Trdno jo je zamašil s koruznim čepom, stisnil jo je v močno rogovilo in jo previdno in počasi segreval nad ognjem. Bil je tako zatopljen v to svoje početje in vsak mehurček, ki se je razpočil v steklenici, ga je tako živo zanimal, da se je ves predal gibanju vode, ki je vedno bolj oživiljala nad ognjem. Nekaj steklenic mu je na ta način že razneslo, kajti poizkus mu je pokazal tisti popotni pomočnik z železno cevko, ki je seveda prenesla večji pritisk. Ta steklenica, ki jo je imel danes, je bila zelo močna. Toda je v nji prekipevala in se premetavala, krožila in butala ob stene kakor razjarjena žival, ki jo mučiš, pa ne more nikamor zbežati. Bela para se je nabirala pod čepom in Tine je vedno bolj odmikal roko od ognja, čeprav je bila palica, s katero je držal steklenico v rogovili, precej dolga. Bal se je vrele vode, ker ti lahko razžene steklene drobce naravnost v oči. Toda navzlic temu je strmel nepremično v steklenico in zdajci je z glasnim pokom odneslo čep. Krava, ki se je že privadila na take poizkuse na paši, je nekajkrat nerodno odskočila, pa se je takoj spet umirila in zvedavo gledala v pastirja, Tine pa je bil ves zadovoljen s poizkusom, ki se mu je danes tako lepo posrečil. Spomnil se je pomočnikovih besed:

»Vidiš — to je para! Če para ne najde izhoda, razžene steklenico. Železna cev pa je močna, zato se v njej nabere mnogo več pare kakor v steklenici. Če to paro še bolj stisnemo, ima strašno moč. Tako ujeto in ukročeno paro napeljejo kakor sužnja v posebne priprave, ki se prično vrteti in te priprave prenašajo zopet gibanje na kolesa — in stroj teče.«

Tine je še nadalje razmišljal o vsem tem, kar mu je pravil pomočnik in ni se mogel domisliti imena tistega človeka, ki je izumil prvi parni stroj. Naj se je že pisal kakor koli, kavelj je bil! Strašno rad bi kaj več zvedel in slišal o njem in o vseh teh velikih stvareh, ki se dogajajo v širokem svetu, pa mu nihče tod okoli ni znal ničesar drugega povedati kot o starih časih, o Turkih in tlaki, o Francozih in Meksikajnarjih, o rokovnjačih in ciganih... Saj je to tudi zanimivo, ampak to je vse že minilo, to se nikoli več ne povrne, Tine pa bi rad današnji čas zajel, saj je vedel in čutil tu pod brzozavnimi drogovi utrip vseh velikih stvari. Tod ljudje žive in umirajo vsak dan enako, nič se ne izpremeni, le rojstvo in smrt dajeta temu mirnemu življenju gibanje minulega in novega. Zemlja se prebudi, rodi in spet počiva; drevo ozeleni, cvete, rodi in je spet golo. In vse to od vekomaj do vekomaj. Vlak in železnica pa sta stara komaj nekaj let! Brzjav in telefon prav tako! In kdo ve, kaj bodo ali pa so že imenitnega iznašli prav te dni kje drugje?

Tine nasloni uho na brzojavni drog in v lesu sliši neko čudno brnenje, ki ga prešinja po vsem telesu. Če udari s pestjo po drogu, brni še bolj zamolklo in na ta način si umišlja, da je spojen z vsem svetom. Na vse je bil pozabil. Misli lete, lete, osvajajo tujo zemljo, prispele so do morja, vkrcale so se na ladjo in zdaj jadrajo, jadrajo... Kam, le kam —?

Potem je splezal na nasip k tračnicam in se vlegel na trebuh. Uho je prislonil na mrzlo železo. Po času spozna, da mora vsak čas privoziti jutranji vlak. Po zvenenju v tračnicah čuti, da se vlak že bliža. Ko se vzpne spet na noge, zagleda v daljavi od Brezovice sem na ravni progi bel dim in šum stroja prihaja bliže in bliže. Tine bi mu kar zavriskal nasproti, tako je navdušen, ko vidi, kako se mu bliža tista velika stvar, ki jo že nekaj let tako občuduje, in maha s svojim raztrganim klobukom in maha svoji sreči nasproti.

Tedajci pa zagleda, kako teče sestra Mica čez njive proti nasipu in maha ter vpije. Tine takoj zasluti, da se je doma nekaj velikega pripetilo. Sestre ne spraviš zlepa z njenega počasnega tira. Nejevoljen, ker ga je bila zmotila v njegovi tihi sreči, se obrne v tisto stran, nastavi roko na usta in zakriči:

»Kaj pa se je zgodilo?«

Mica obstane vsa zahlipana in zavpije s strašnim glasom:

»Oče umirajo! Jojda, jojda, oče umirajo!«

Tine se spusti po nasipu navzdol, požene Šeko skozi predor na drugo stran nasipa in misel, čudno grenka misel se vrti po njegovi glavi, vrta in brska po njegovi otroški pameti:

»Kaj bo pa zdaj? Kaj bo pa zdaj?«

Čuti, da se mu je življenje s tem dnem prelomilo. Kako in kam — še ne ve, le čuti, da gre v čudno, neznansko globino, ki je še ne more dojeti. Iz črnega, lesenega dimnika se kadi naravnost v nebo in nad brzojavnimi žicami leta jata lastovic, poslednjih, ki bodo še danes odletele. Iz hiše sliši tarnanje, s ceste pa droban, srebrn glas zvončka.

»Oče umirajo, spovedat ga gredo.«

Počasi in po prstih stopi v temno, zakajeno vežo.

Mož na orlu

Asirska pripovedka, priredil D. Ravljen

Mlada in lepa sta bila Etan in Metana. Ljudje so ju bili veseli in malokdo jima je zavidal. Onadva pa nista bila vesela in mnogim ljudem sta zavidala srečo.

Zjutraj so šli sosedje na polje, okrog njih so skakljali otroci in vzklikali, smejali so se in prepevali. Nesli so košare s sadjem in kruhom in so se vso pot igrali.

Etan in Metana pa sta šla na polje sama in tiha. Kajti onadva nista imela otrok. In kadar se je zvečerilo in so se sosedje z veselimi otročiči vračali s polja, sta sedela Etan in Metana pred hišico. Etan je rekel:

»O, rad bi imel otroka, da bi skakljal okrog mene, plezal po meni, se smejal, prepeval in se jokal in nosil košarico z menoj na polje.«

»Da, bilo bi lepo,« je rekla Metana. Vzdihnila je in zasenčila čelo, zakaj zahajajoče sonce se je preveč svetlikalo v njenih otožnih očeh.

Naposled se je Etan odločil:

»Pojdem v svet, otroka poiščem.«

Šel je in izpraševal za otrokom. Toda kaj — vsi otroci so imeli očeta in mater ali bratca in sestro ali pač kogar koli, ki jih je imel rad. In nihče ni hotel dati svojega otroka. Etan je šel skozi mesta in vasi, čez hribe in doline, blizu tja na rob sveta, zaman. Že se je hotel vrniti.

Začuje ječanje in vzklike na pomoč:

»Oj, moja krila, moje uboge peroti! Vsako pero me boli.«

Etan se razgleda okrog, nikogar ne vidi. Posluša, stopi za glasom, pride k breznu. V globini leži velik orel z zlomljenimi krili. In zdaj čujete povest o orlu s strtimi krili!

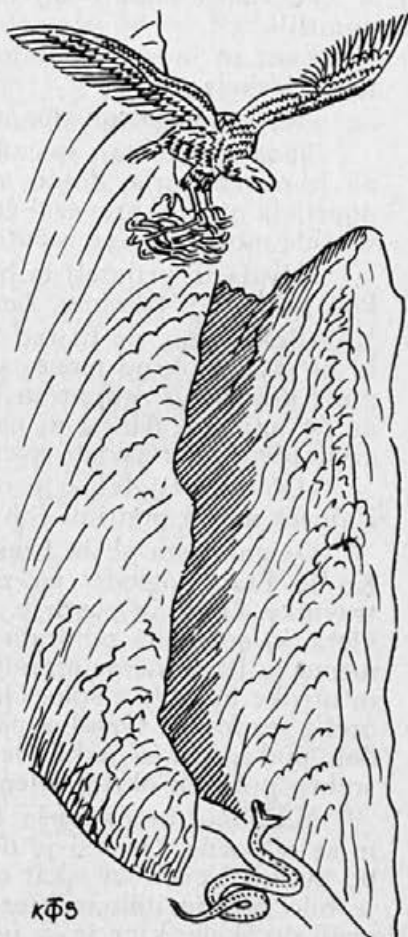
Tam gori nad breznom je visoka skala, na polici si je bil orel spletel gnezdo. V gnezdu je bilo tisto leto sedem orličev. V globeli stene pa je živela velika kača. Tisto leto je bilo v globini sedem mladih kač.

Nihče ne more živeti od samega sovraštva, zato sta orel in kača sklenila prijateljstvo. Prisegla sta drug drugemu, da si ne bosta storila nič žalega.

Nekega dne pa so rekle mlade kače: »Dolčas je v globeli, a zunaj na poljani sije sonce. Pojdimo na sonce, tam se bomo igrale.«

Mladi orličji so gledali s police. In ko so videl mlade kače, so začeli vzklikati: »Lačni smo, orličji imamo radi kačje meso!«

Stari orel je poslušal mladiče, dolgo se je upiral. Ko pa je videl, da stara kača spi v globeli, je prhnil s stene in je z mogočnimi kremplji polovil vseh sedem mladih kač. Nato je z njimi nakrmil lačne orličje. Toda najmlajšemu orličju, ki še ni znal dobro jesti, je iz kljuna padla glava najmanjše kače tja dol v globel. Zbudila se je stara kača. Zdrznila se je, ko je spoznala, da je orel prelomil prisego in prijateljstvo. Sklenila je strašno maščevanje. Siknila je in s tem preklela orlje gnezdo, potem je točila solze in se splazila iz žalostne globeli.

Zunaj na paši je bil opešal in propadel bivola. V njegov napeti trebuh se je splazila kača. Razmišljala je samo, kako bi se maščevala orlu.

Orliči so bili lačni, kar naprej lačni. Z visokega gnezda ugledajo mrtvega bivola in začno vzklikati:

»Lačni smo, lačni! Kako radi bi trgali bivola!«

Stari orel se razgleda z bistrim očesom z vrha pečine in vidi mrtvega bivola. Široko razpne peroti, zaplava na ravnico in začne z ostrim kljunom trgati bivola. Tedaj pa pokuka kača iz trebuha. Še preden jo orel opazi, se mu kača ovije okrog vratu, nato okrog života in ga opaše s tolikšno silo, da mu polomi krila. Zaječal je orel a kača mu je rekla:

»Tako naj se zgodi vsakomur, ki prelomi besedo in ukrade otročičke, ki se igrajo na soncu.«

Kača je zavlekla orla stran od bivola in ga je vrgla v brezno pod pečino. In tu ga je našel Etan.

Orel je tožil v breznu:

»O, umrl bom v tej mračni jami in moji orličji bodo od gladu pomrli!«

Etan se je spet spomnil, da nima otroka, potožil je orlu in orel mu je rekel:

»Kar se pa otrok tiče, ti bom pomagal.«

Tedaj se je Etan splazil v brezno. Najprej je vzel iz torbe kruha, da je okrepil orla. Potem mu je naravnal krila, da se je piščal spet poprijela piščali, prevezal ga je in mu popravil perje. Orlu so se naglo vračale moči in ko je začutil, da bo lahko spet poletel, je rekel Etanu:

»Hvala ti, prijatelj in brat, rešil si življenje meni in orličem. Kar koli poželiš, ti izpolnim, samo če bo v moji moči.«

»Rekel sem, da bi rad imel otročička,« je rekel Etan, »otročička, ki bi skakal okrog mene, se smejal in prepeval in z menoj nosil na polje košarico s sadjem in kruhom. Toliko sveta sem premeril, nikjer ga ne najdem. Ali ga ni na zemlji? Prijatelj višav, povej mi, morda ga najdem na zvezdah, svetuj mi, pomagaj, orel!«

»Dobro, prijatelj,« je rekel orel, »ponesel te bom v sinje višave. Zajezdi me in poprimi rob mojih kril!«

Dvignila sta se iz brezna na poljano, s poljane v sinjo višavo. Ko je Etan pogledal na zemljo, je videl čudovite lepote: polja in travnike, črede in pastirje, studence na poljanah in ob studencih dekleta, ki so prišla po vodo in so se kopala in sončila. Videl je dalje mesto in ljudi kakor mravlje po ulicah, prodajalce kruha in kolačkov in otroke na poti v šolo. Oči so obračali v nebo in gledali, kam plove orel z jezdecem. Onadva pa sta se dvigala višje in višje. Zemlja je bledele pod njima in je bila le še pisana gomila, ob njej pa morje kakor srebrn potoček okrog zelenega vrtiča.

Najbližja in najlepša je zvezda Večernica. Tam sta se ustavila in se odpočila. Orel si je oddahnil na velikem kamnu. Etan pa je šel po zvezdi Večernici iskat otročička. Lepe pokrajine je videl, povsod je bilo tiho in milo, nikjer ni zajokal otročiček. Etan se je žalosten vrnil do skale, kjer je še počival in dremal orel.

»Nisem našel otroka!«

»Potem, prijatelj, ga na drugih zvezdah tudi ne boš, zakaj Večernica je med vsemi najmilejša.«

Tam daleč spodaj se je le medlo svetila zemlja. Vse tiho je bilo v svetovnem prostorju, a orel in Etan sta natančneje prisluhnila in sta čula tiho, tiho jokanje. Orel je rekel:

»Orlič mi jočejo, lačni so, umrli bodo.«

»Da, umrli bodo, vrniti se morava,« je sočutno rekel Etan.

Vrnila sta se proti zemlji. Vedno večja je rasla pred očmi, vedno večja, svetlejša in pisana. Etan je že razpoznaval gore, morje in gozdove. Srce pa je bilo žalostno. Ko sta se še bolj približala zemlji, da sta razpoznavala polja in reke, mesta in vasi, je bilo Etanu še bridkeje. In ko je naposled tik pod seboj ugledal svojo drago domačo vas in dim, ki se je vil iznad njegove hišice, sta se Etanu utrnili dve topli solzi.

In že sta bila na tleh. Pa glej čudež! Pred vrati svoje hišice je Etan našel ženo Metano, v naročju je držala dete. Še vse lepša je bila, ko se je smehljala in rekla:

»Čuj me, Etan, sedela sem pred vrati. Dve tvoji solzi sta kanili z višave. Zasanjala sem in ko sem se zbudila, mi je v naročju zajokalo detece.«

Etan je vzel sinčka v naročje in ga je poljubil. O, kako lep otrok! Prihiteli so sosede in veselje je bilo, da že dolgo ne takega.

Metana je položila sinka v zibelko. Potem je stopila na dvorišče, odbrala sedem najlepših piščancev, zaklala jih je in jih oskubila, potem jih je dala orlu, da nahrani svoje lačne otroke, sedem orličev na visoki skali.

Sinko je rasel.

Kadar sta šla Etan in Metana zjutraj na polje, je skakljal okoli njiju, prepeval in se smejal in nosil košarico s sadjem in kruhom. Bil je prav tak, kakršnega sta si želela Etan in Metana.

* * *

Pogumni učitelj naj bo ovenčan z najbogatejšim plačilom.

(Aristofanes.)

Studenec z rožnato vodo

Korziška pripovedka

Živel je mož, bogat ko kralj. Na nesrečo je v starosti oslepel. Dejal je svojim trem sinovom:

»Kar imam, bo dobil tisti izmed vas, ki mi bo vrnil zdravje.«

Vsi trije sinovi so odšli po svetu iskat najslavnejših zdravnikov, a nikogar ni bilo, ki bi vrnil starcu vid. Naposled je neki učeni mož dejal slepcu: »Ni v človeških močeh, da bi ozdravili: le steklenica z rožnato vodo, ki vre iz skritega studenca bi napravila čudež in bi vam vrnila luč že z nekaterimi kapljicami.«

Trije sinovi so se takoj odločili, da bi šli iskat čudežno vodo. Odpravili so se kar na srečo, na križpotju so se ločili in odšli vsak po drugi poti.

Ko je najstarejši že dolgo potoval, je srečal mladenko, ki ga je vprašala, kam gre.

»Kaj tebi mar,« ji je odgovoril, »grem, kamor se mi zdi!«

»Pa pojdi, kamor te nese usoda,« je dejala mladenka.

Najstarejši je potoval dalje in prišel do vira z rožnato vodo. Toda varovale so jo kače in levi, ki so ga raztrgali.

Tudi drugi brat je srečal dekle.

»Kam greš?« ga je vprašala.

»To si radovedna! S svojimi stvarmi se ukvarjaj!«

»Prav, ne bom se več menila za tvoje.«

Tudi drugi brat je prišel do studenca, a ga je dohitela ista usoda kot najstarejšega, zverji so ga požrle.

Naposled je najmlajši brat srečal dekle, ki je bila vila.

»Kam si namenjen?« ga je vprašala.

»Grem iskat rožnate vode, da bo moj slepi oče ozdravil; ne vem, kje je, a misel na očeta mi daje pogum, da bom našel čudežni vir.«

»Dobro, moj dečko,« je odgovorila vila; »vidim, da imaš dobro srce, da dosepeš do studenca, ni treba drugega kot da nadaljuješ pot. Le ta košček voska vzemi s seboj in ko se bodo levi in kače, ki varujejo studenec, pognali proti tebi, vrzi vanje kroglico; dovolj bo, da jih usmrtiš. Nato napolni steklenico in jo skrbno hrani, ker že nekaj kapljic te vode vrnejo slepcem vid, a tudi mrtvim življenje.«

Mladenič je šel dalje in prispel do studenca. Zaslišal je strašno rjojenje in sikanje, da so mu vstajali lasje. Ogromna kača se je vrgla proti njemu, a jo je ubil z nezatno kroglico. Tako je napravil tudi z levi in končno se je lahko približal vodi. Napolnil je posodo in se vrnil v rojstni kraj.

Toda ojoj! Njegov slepi oče je mrtev že tri dni. Sin se spomni besed dobre vile, poškropi z nekaj kapljicami očetovo truplo in kakor po čudežu oče spet oživi, je zdrav in čvrst in vidi.

Mislite si iznenadenje in veselje ljudstva! Vsi so vpili, da se je zgodil čudež in so vzdignili mladeniča zmagoslavno na roke. Dokler je živel, ni nihče več umrl v njegovi vasi; vsakega je spet zbudil k življenju s svojo čudežno vodo.

Ko pa je nekega dne začutil, da bo moral tudi sam umreti, joj, je našel steklenico prazno. Vendar je bil že tako star in vse njegovo življenje tako lepo, da mu ga ni bilo žal in je mirno umrl.

Na božični večer

Fran Roš

SNEŽINKA

*Dan za dnevom dež z nebá —
zadnji pada list z drevesa.
V polju se kadi meglà,
skrila hribe je zavesa.*

*V molk zapredena je vas,
vrana dviga se brez krika.
S severa že diha mraz,
v lužah cesta se svetlika.*

*In tedaj zdrsi z nebá
kot srebro snežinka bela,
prva. Legla je na tla
in v trenutku je splahnela.*

*Kmalu bosta polje, gozd
svetla v novem zimskem krasu.
Kakor da je šla radost
skoz srce v samotnem času.*

Ježek Bežek

Gustav Strniša

Mati ježevka je prilezla z mladiči iz luknje, ki jim je bila topli domek. Na parobku gozda se je od njih poslovila in jih še enkrat posvarila:

»Povsod bodite oprezni in v nevarnost mi ne tiščite! Kač pa se ne bojte! Ta golazen le ljudem škoduje, jež pa jo zadavi. Kadar vam od vseh strani preti nevarnost, da se ji ni mogoče izogniti, kar pogumno se borite! Zvijte se v klobčič in sovragu se zakotalite pod nos! Bojte se zvite lisice, ki vam kaže prijazno lice, a ji diši vaše meso, hinavki!«

Mladiči so mami pokimali in ji pomežiknili z drobnimi očmi ter se razkropili.

Ježek Bežek, ki je bil najmanjši in največji strahopetec, je zelo nerad zapustil svojo mater. Komaj za lučaj od nje je začutil strašno samoto in kar bežati je začel. Toda čim bolj je hitel, bolj se je bal, ko jo je pobiral po gozdu naprej in naprej brez vsakega smotra.

Ko je tako dirjal čez drn in strn, se je nenadoma pojavila pred njim lisica. Boječe srce mu je kar poskočilo in ucvrl jo je še bolj. Lisica ga je pa kmalu dohitela in ga hotela pograbit. Veselila se je okusne pečenke. Bila je prepričana, da ji tak nebogljenček ne bo delal preglavic in ga bo hitro zadavila. Ko pa je hotela hlastniti po njem, se je spomnil, kaj mu je naročila mati. Ko je lisica šavsnila, je bil že zvít v klobko, da se je zbodla v svoj občutljivi gobček in kar kihnila:

»Kih, kih, čih! To pa boli! Tako se pa nisva zmenila!«

Opazila je, da ji je iz smrčka kanila kri; prestrašila se je.

»Veš kaj, ježek mili moj, kar tu postoj!« je dejala. »Samo še k potoku skočim, zmočim si ranjeni gobček, izperem si rdečo krvco in te oderem na mehl!«

Že je odhitela. Bežek se je urno zakotalil na stezico, se zravnal in spet tekla na žive in mrtve, dokler ni došel na belo cesto, kjer se je ozrl. Zvitorepke ni bilo videti. Pospešil je korak, pa je le kmalu zaslišal njeno sopenje. Spet se je zvil.

»Joj, kako majhen ježek!« je tedaj začul otroški glas. Tudi lisica ga je slišala in se brž skrila.

Po cesti so se pripeljali na vozičku otroci. V voz sta bili vpreženi dve beli kozi, ki sta se takoj oglasili, ko sta morali obstati:

»Mekeke! Kaj pa je? Kaj pa je!«

Ježek se je postrani ozrl in spet mu je splahnel pogum, saj takih zveri z rogmi še nikoli ni videl.

Otroci so ga obkolili. Največji je skočil v grmovje in odlomil dve palici, potisnili so ju pod živi klobčič in ga odnesli na voz, sami so jo pa peš mahnili nazaj.

»Mekeke, mekeke! Kako pa to, zakaj? Zdaj voziva kar prelahko!« sta se čudili kozi, ko sta potegnili voziček.

Dospeli so do hiše, ki je bila na vzpetini na griču sredi prostranega vrta, in veselo zakričali:

»Juhuhu! Z ježkom prihajamo!«

Slovesno so ga dvignili in spustili na vrt.

In tu je bil zdaj ježkov novi dom. Večkrat so ga otroci jemali s seboj. Privadil se jih je in rad je copotal za njimi. Vedno pa je ostal nezaupljiv.

Ko so nekega dne spet sedeli na vrtu, je čepel najmlajši, Gregec, na zidani ogradi.

Tedaj se je na nadzidku pojavila pisana kača.

»Gad! Gad!« so kriknili otroci in zbežali.

Gad se je dvignil proti dečku, ki je mahal z ročico, da bi ga odpodil, saj je bil komaj tri leta star in ni vedel, kakšna nevarnost mu preti.

Poleg njega je čepel ježek. Trenutno ga je obšel stari strah, ko je zagledal kačo, saj je bil pač Bežek, in kar pograbilo ga je, da bi vzel svoje copatke pod pazduho in zbežal.

Vse je trajalo le kratek trenutek, saj se mu je nenadoma vrnil pogum. Videl je, kako je kača hotela hlastniti po dečku, a še preden se ga je dotaknila, je močno škrtnilo.

Gad se ni še prav zavedel, ko je bila njegova glava že zdrobljena med ježevimi zobmi, ki ga je urno pohrustal. Ko je pritekel na vrt preplašeni oče in za njim otroci, so samo še videli, kako je zadnji del strupenjače izginil v ježevem gobčku.

»Jež je rešil našega Gregorčka! Živel naš ježek!« so vsi kričali in mu prinesli žužkov in črvičkov.

Ježek je zadovoljno hrustal, saj se sam ni zavedal, da je s svojim junaštvom izgubil tudi svoje ime. Kdo naj zdaj takemu junaku še reče ježek Bežek?

Kdor ne verjame . . .

Brata Viljem in Jakob Grimm sta napisala nešteto pravljic in pripovedk. Poslušajte, kaj se jima je nekdaj zgodilo!

Viljem Grimm sedi pri delu. Kar močno pozvoni in v sobo stopi majhna deklica.

»Ste vi striček Grimm, ki piše lepe zgodbe?«

»Da, sem. Z bratom jih piševa.«

»Torej ste vi napisali pripovedko o krojačku, ki se je poročil s princesko?«

»Da.«

»Poslušajte, striček! Na koncu zgodbe ste dejali: 'Kdor pa tega ne verjame, mora plačati tolar.' Jaz ne verjamem, da bi se princeska poročila s krojačem. Tolarja nimam, tu pa vam dam groš in ostanek bom že še plačala.«

V tem je stopil v sobo še Jakob Grimm. Brata sta se zabavala z dekletcem, nista ga pa mogla pregovoriti, da bi vzelo svoj groš, ki ga je bilo položilo na mizo.

Sončni žarek, ki je zašel

I. Slokanova

Vrh devete gore v Deveti deželi stanuje boter Sonček. Toda ne sam. Devet in devetdeset zlatih žarkov mu dela družčino. Boter Sonček je zajeten častitljiv gospod. Najraje lenuhari v svoji hiši ležeč na puhastih blazinah, narejenih iz samih rahlih belih oblakov, ali pa se počasi vozi po nebu. Žarki so pa mladih in hitrih nog. Zato prihajajo na zemljo, kjer se love po poljih, predrzno plezajo po najbolj strmih strehah mestnih hiš in zvedavo kukajo skozi okna v sobe, kaj počno ljudje. Samo en žarek ostane doma, da zrahlja postelje in pomete. To je najmlajši devetindevetdeseti žarek.

Nekoč pa si je tudi ta ponižni in tihi žarek zaželel obiskati zemljo. Stopil je k botru in mu bridko potožil:

»Boter, zakaj moram prav jaz vedno ostajati doma in pospravljati, medtem ko se bratci love po zemlji in se igrajo do mile volje? To je krivično.«

Tako je prosil in preprosil Sonce in naslednji dan se je z brati odpravil proti zemlji.

To je bilo doživetje! Leteli so kakor blisk mimo belih puhastih oblakov in se spotoma dogovarjali, kam vse jo bodo mahnili. Najmanjši žarek pa je molčal, samo hitel je na vso moč. Hotel jih je prehiteti in se prvi povzpeti na najvišjo streho. Toda, hu, kaj pa je to? Vseokrog sama sivina, gosta, lepljiva, mrzla, mokra sivina. Žarek se je potopil vanjo.

»Uh, kakšna gosta megla!« so zajavkali žarki.

»Tako je siva in mrzla. Vrnimo se!« je nekdo predlagal.

»Vrnimo se!« so soglašali drugi.

»Bratec, bratec! Vrne se!« so klicali za najmlajšim.

Toda ta jih ni več slišal. Bil je že daleč pred njimi in ves ovit v sivo meglo.

Trop iskrečih žarkov se je utrgal in se dvignil nazaj proti puhastim oblakom, le nekaj najpogumnejših se je pognalo v meglo za najmlajšim bratom.

Najmlajši žarek je sopel, odrival meglo s komolci na desno in levo, kolikor je mogel, in se počasi, mukoma približeval zemlji. Končno se je megla zredčila in žarek je prvič zagledal zemljo. Ležala je globoko spodaj vsa bela in vesela.

»Uf, na zemlji je sneg,« so se prestrašili žarki in so se obrnili.

»Bratec, bratec, vrni se!« so klicali za najmlajšim. Toda ta jih sploh ni hotel slišati. Da bi se vrnil zdaj, ko je že ugledal zemljo? Ne. Hitel je in hitel. Šele čez dolgo se je ozrl in ko ni nikogar videl za seboj, si je zadovoljno mislil: »Pa sem jih prehitel, holadri!« Od objesti in dobre volje je kar zavriskal, se še nekajkrat prekotalil in že je obsedel na goli drevesni veji. Bil je na zemlji.

»Tu počakam brate,« si je mislil in se ves zadovoljen oddihoval in se ogledoval. Vseokrog je bila takšna prečudna, slepeča belina. Nikjer sledu o pisanih cvetkah in zelenih tratah, o katerih so imeli bratje toliko povedati. Nemara so ga hudomušneži navlekli? O, jim bo že vse povrnil!

Tako je modroval. Kar je priletela na drevo lačna vrana in prav žalostno zakrakala. Žarek se je tako prestrašil, da se je kar prekopicnil v sneg.

Toda joj, prejoj, bliskoma je odskočil in ves preplašen obvisel v zraku. Tisto slepeče belo, na kar je sedel, je bilo tako mrzlo, da bi bil skoraj otrpnil. Ves pogum mu je pošel. Nedaleč je bila siva lesena ograja. Povzpel se je nanjo in drhteč čakal, da pridejo bratje. Le zakaj jih še ni? je plašno ugibal.

»Kra, kra, kra, kra!«

Nebo je v trenutku potemnelo. Cela jata vran se je pripodila od nekod in sedla prav na plot.

Žarek je v smrtni grozi odskočil in zavpil: »Bratci, bratci, na pomoč!«

Bratcev pa ni bilo od nikoder. Nebo je bilo sivo in prazno. Ne bo jih, je bridko pomislil. In jaz bom moral ostati na zemlji in bom žalostno umrl. Vrniti se ne morem. Kje bi mogel sam samcat najti pravo pot do botrove zlate hiše? Bridko se je pokesal, da ni ostal doma.

Zajokal je in skrival obraz v dlaneh, da ne bi videl groznih črnih ptic, ki so se grozeče spreletavale nad njim.

Ko je izjokal vse solze, se je ihtoč ozrl. Zdaj, ko so ga bratje pustili na cedilu, si pač mora sam kako pomagati. Nazaj ne more, torej si bo moral poiskati na zemlji kakšen skrit prostorček, da se vsaj malo ubrani teh črnih ptic.

Nedaleč od plotu je zagledal nizko hišo. Bila je siva in zane-marjena, z majhnimi okenci in nizko vegasto streho.

Splaval je tja in boječe sedel na rob okenca. Bilo je slabo zaprto in na pol zastrto z izpranim rožastim zastorcem. Žarek je pokukal v sobo. Sprva ni ničesar videl, ker je bilo notri pretemno. Polagoma pa se mu je pogled privadil teme. Zagledal je mizo, stole in omaro. Na omari je bila ura. V kotu pa je zagledal posteljo in na njej je nekdo ležal. Žarek je gledal, bitje, ki je ležalo na postelji, je bilo dostikrat večje kakor on. Lase pa je imelo zlatorumene in kodraste in bel, mil obraz. Le oči so bile zaprte, ker je spalo.

Žarek je zlezel skozi režo v sobo in se previdno spustil po zidu do postelje. Sedel je na odejo in začel od blizu ogledovati speče bitje, ki je težko soplo. Zdaj pa zdaj je v spanju zastokalo, kakor da se mu sanja nekaj grdega, ali pa da ga nekje v telesu zbada ostra bolečina.

Žarku se je toplo zganilo v srcu. Začutil je usmiljenje do tega neznanega človeškega bitja, ki nedvomno zaradi nečesa spi. Zlezel je še bliže in narahlo pobožal suhljato belo roko, ki je ležala na odeji. Ugibal je, kaj naj bi bilo to lepo trpeče bitje. Od bratov je vedel, da žive na zemlji ljudje, ki se dele na velike in majhne. Majhni ljudje, to so otroci, in ti se spet dele na dečke in deklice. To bitje, ki leži tu in spi, bo najbrž deklica, saj je tako lepo in milo. Spet jo je usmiljeno pobožal po roki. Potem se je osmelil, da je zlezel še bliže in jo s toplimi dlanmi, kadar je v spanju zastokala, tolažeče pobožal po bledih licih. In glej, polagoma se je bitje umirilo. Nič več ni stokalo in hroplo, lepo enakomerno je dihala in končno kar na lepem — odprlo oči.

Dvoje velikih rjavih lučk je vzradoščeno zastrmelo v žarek, ki je veselo gledal te lepe lučke. Oba sta vedela kar naenkrat, da sta si prijatelja.

»Kdo si?« sta vprašala oba hkrati in se drug druge-mu nasmehnila.

»Jaz sem sončni žarek,« je povedal on.

»In jaz sem Klančarjeva Metka,« je povedalo bitje na postelji.

»Da, da,« je modro pokimal žarek, »kar mislim sem si, da si deklica. Toda zakaj si prej v spanju tako stokala?«

»Sanjalo se mi je, da sem umrla,« se je nakremžila Metka. »Veš, bolna sem in včeraj je rekel zdravnik moji mami, da bom najbrž umrla. Tukaj v prsih me tako peče in boli, kakor da bi imela notri kup žerjavice. Zdravnik je rekel, da bi morala v južne kraje, kjer je tudi pozimi sončno in toplo. Toda mama nima denarja in zdaj bom morala umreti, pa bi še tako rada, rada živela...« Zajokala je.

Žarku je bilo zelo hudo. »Saj ne boš umrla, ne,« jo je tolažil in jo sočutno pobožal po objokanih ličjih.

Počasi se je pomirila. Bleda lica so ji rahlo zardela. Končno se je celo nasmehnila in rekla: »Zdaj mi je dobro, ko si ti tu. Tako si topel, svetel in vesel. Kar zdi se mi, da me v prsih nič več ne zbada.«

Žarku je bila pohvala všeč. »Kaj ti nisem rekel, da ne boš umrla,« se ji je nasmehnil. Sedel je še bliže k njeni glavi, ji pokrnil ramena s svojim bleskom in jo s toplimi dlanmi rahlo, rahlo božal. Kar bleščalo se ji je. V toplem ugodju je zaprla oči in mirno zaspala.

Žarek pa jo je božal in se smehljaj. Čisto je pozabil, da je izgubil brate in ne more domov, da je sam samcat na zemlji. Le na ubogo bolno deklico je mislil. Veselilo ga je, ker jo je osrečil in trdno je sklenil, da jo bo ozdravil.

Ko se je zmračilo, se je pa utrudil. Njegova lepa haljica je izgubila lesk. Postala je siva kakor mrak sam. »Lahko noč in do videnja!« je šepnil speči Metki na uho, potem pa zlezal na okvir podobne na steni in zaspal.

Zvečer je prišla Metkina mama in Metka ji je vsa vedra pripovedovala o sončnem žarku, ki je bil vse popoldne pri njej, da ji je bilo tako prijetno toplo in je ni v prsih nič več skelelo. Presrečna mama jo je objemala in se od veselja jokala in smejala. Toda žarek vsega tega ni ne slišal ne videl, ker je zdaj za podobo trdno in sladko spal.

Zjutraj na vse zgodaj pa je bil spet ves buden in dobre volje. Skočil je izza podobne, veselo zaplesal po steni ter švignil k Metki na

posteljo. Metka je od radosti zaploskala z dlanmi. Široko je razpel svojo iskreno se haljo in deklici se je zablašalo, da je morala kar zamižati. Potem pa je ves dan sedel pri njej, jo grel in z njo veselo kramljal. In Metko tisti dan ni več bodlo v prsih.

Tako so naglo minevali dnevi, vsi enako veseli in prijetni za oba. Končno je Metka ozdravela. Smela je vstati. Žarek je od veselja plezal po stenah in se prekopicaval po stropu.

»Metka, zunaj je že pomlad, poglej!« Metkina mama je stopila k oknu in ga na stežaj odprla.

In takrat... so planili v sobo sončni žarki — bratje. Bilo jih je toliko, da je postala soba kar pretesna zanje in njihove zlate halje so se tako bliščale, da sta si morali Metka in njena mama kar zakriti oči.

»Pozdravljeni bratci!« jim je zaklical žarek, veselo iznenaden, in se s stropa spustil mednje.

»Ti si tukaj?« so ostrmeli.

»Nihče drugi kakor jaz,« je dejal in se veselo smehljaj.

»In si bil ves čas tukaj?« so se čudili.

»Seveda, kje pa naj bi bil! Metka je bila bolna, potrebovala je sončnih žarkov in jaz sem jo ozdravil.«

»Mi smo te pa tako iskali. Vso Afriko smo pretaknili. Krokodile, žirafe, slone in leve smo vpraševali po tebi...«

Žarek se je burno smejal.

»Zdaj pojdeš pa seveda z nami. Boter bo vesel, ko te spet vidi.«

»Da, z vami pojdem. Metka je ozdravela, ne potrebuje me več. Zbogom, Metka!«

»Zbogom in hvala ti. In pridi spet kmalu, sicer bom žalostna in spet bom zbolela.«

»Pridem!« je ves srečen obljubil. »Pridem jutri, pojutrišnjem, — vsak dan bom prišel in brate bom privedel s seboj. Na svidenje, Metka!«

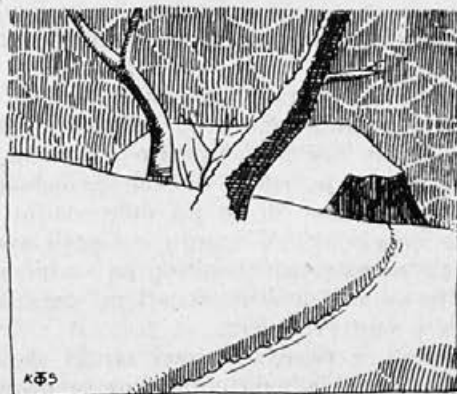
Veselo so se žarki strnili in zaplavali proti botrovi zlati hiši, ki je bleščeče sijala sredi visokega neba.

Anica Černej

ZIMA

BELI BREGOVI,
SVETLE NOČI,
TIHE SNEŽINKE,
DROBNE GAZI.
TUDI K SAMOTNI
KOČI JE GAZ:
V KOČI TRPLJENJE,
BEDA IN MRAZ.

V BAJTAH NA SAMEM
ZIMA IN GLAD —
V SRCIH PA SKRITA
VERA V POMLAD.

Stari čebelnjak

T. Ljubič

Komaj nekaj let je, kar je umrl sosedov stric, star in vnet čebelar. Često sem z njim posedeval pred njegovim čebelnjakom in se pogovarjal. Spomnim se, da je večkrat vzdihnil, češ, ko ga ne bo več, tudi njegovega uljnika ne bo, ker mladi svet hoče vse po novem. Res je tako: lepote starega stričevega čebelnjaka ni več. Stari uljnik je bil kot pisan ikonostas v kakšni vzhodnjaški cerkvi. Vsak panjkranjič je imel poslikano končnico. Te končnice so pravcata naša posebnost! Nikjer drugje jih nimajo razen po zbirkah, od nas prinesenih. One so bolj naše kot razne majolike, avbe

in podobe na steklu, ki so doma tudi po sosednih deželah. Rajnki stric je dejal, da so panjske končnice kakor poslikana knjiga modrosti in zgodovine našega naroda.

Prav vse so skušali naši dedje naslikati na končnicah. Najčastnejše mesto so dajali Materi božji in nekaterim svetnikom, zaščitnikom čebelarstva, zato je imel vsak star čebelnjak za gotovo katero končnico s sveto podobo.

Sosedov stric je imel najbolj v čislih tisti kranjič, na katerega končnici je bila naslikana sveta monštranca z dvema angeloma ob strani. Sliko mi je razložil z naslednjo zgodbo. Nekje je bil čebelar, ki ni imel sreče s čebelami, slabo so mu nosile in često so mu poginili celi panji. Izvedel je, da, če bi imel v panju sveto hostijo, bi v njegov čebelnjak prihajale čebele iz vseh bližnjih in daljnih uljnikov častit Najsvetejše. To ga je zapeljalo; ko je bil pri obhajilu, je pridržal v ustih sveto hostito ter jo na skrivaj smuknil v mašne bukvice in jo potem prinesel v svoj uljnik. Zgodilo se je, kot so mu prerokovali: v njegovih panjih je bilo za čuda vedno polno čebel, da je vsa zadeva postala očitna. Še bolj se je razvedelo, ko so njegove čebele začele kar dan in noč peti. Ljudem so kmalu prišle na ušesa take in take govorice in naenkrat je nekdo dognal, da čebelja pesem ni nič drugega kot hvalnica Najsvetejšemu. Šli so po duhovna in z njim je vsa srenja šla pogledat v tisti čebelnjak. V panju so našli sveto hostijo, okoli katere so zgradile čebele monštranco, naokrog pa so bili grozdi pojočih čebel. Potem so s procesijo odnesli hostijo v cerkev, grešnik pa je moral po odvezo za tolikšen greh v sam sveti Rim.

Prav v časteh je imel rajnki stric tudi končnice s podobami vraga v raznih smešnih naključjih, kot se pripoveduje v pravljicah in pripovedkah.

Meni se je zdela najimenitnejša slika, kako je baba v čudno ptico našemljena opeharila vruga, ki ni vedel, kakšen ptič je v kmetovem prosu, in je s tem izgubil pravico do kmetove duše. So pa vrugi imeli tudi drugačna opravila: brusili so ženskam jezike, prali in likali perilo, bili za vprego grajskim in podobno.

Še bolj pomembne so tiste slike, ki kažejo resnične zgodovinske dogodke. Tako je znanih mnogo končnic s prizori iz francoske zasedbe naših krajev.

Videl sem končnice, ki prikazujejo poroko iz francoskih časov (ki se je vršila, kot pravijo, »pod hruško«). Sveto zvezo, nastalo po francoskem zlomu, uveljavljanje zakona o šolski obveznosti, staro in novo nošo, pa še nešteto drugih resnih in smešnih.

Ob eni se je rajnki stric vedno nasmehnil. To je bila tista, ki je kazala prizor, ki ga je baje sam doživel. Še kot fant se je ukvarjal s čebelami. Nekoč je opazil v nekem lesnikovem duplu čebele ubežnice, pa se je spravil ponje. Ko je prišel pod večer do tiste lesnike, je opazil v vejah temno senco. Jeza ga je pograbila, ker je mislil, da ga je nekdo prehitel. Zavpil je nad senco: »Marš dol!« Toda senca je samo nekaj zamrmrala. To je fantina

razkačilo, zavihal je rokave in se zavihtel v lesniko nad neznanca. Toda joj, senca je bil medved, ki se je mastil z lesnikami. Drug drugega sta se ustrašila, da sta oba štrbunknila na tla ter urno odhlačala vsak na svojo stran. Kasneje je seveda otel tudi tiste ubežnice, imenitni prizor pa je dal naslikati na končnico.

Škoda je starega strica in njegovega uljnika, tako naša sta bila; novi čebelnjak z AŽ-panji je resda boljši, toda taki so tudi drugod.

Anica Černež

Med-jedek

Hitro je vzela
hladna jesen
časicam cvetnim
kruhek meden.

Drobne čebelice
zlezejo v panj
in se zaklenejo
žalostne vanj.

Malo je letos
v panju medu.
Lončki so prazni —
ni ga tatu.

Kdo je izmaknil
v satnikih med,
kar ga je dalo
drevje in cvet?

Morda se v gozdu
medvedje goste,
predno za zimo
trdno zaspe

in zasmrče debeli
na glas...
Toda medvedov
ni več pri nas.

Vprašaj Tomažka,
pa ti pove,
komu je še
med-jedek ime.

Kdo je za pridne
čebelice tat,
kdo se najrajši
hodi sladkat.

Saj ti prizna
Tomažek v obraz:
»Same čebele,
medvedki in jaz...«

Gregor Strniša

OČETU GODOVNIKU

Očka, danes, ko praznik je tvoj,
se za dobrote ti vse zahvaljujem,
za vse skrbi, ki so bile z menoj,
jaz ti plačilo nezmerno dolgujem,

tako plačilo, ki ni iz zlata,
ali iz biserov venca:
ljubezen in spoštovanje, ki sta
dva dragocena studenca!

In zatorej naj tvoje vse želje
zmeraj bile bi mi svete,
da bi ti vedno bil v veselje,
da bi bil vredno te dete!

ZIMSKA NOČ V GORICAH

*Svetlo nocoj so zvezde gorele,
mir je objemal trudne gorice,
breze so plaho v noč zaihtele,
bor je pobožal smrečici lice.*

*Zimska je pesem objela gorice,
v snu se smehljala speča je trta,
hiše so ždele, spali so holmi —
z zvezdami noč je bila zastrita.*

*Daleč tam sanjal sveti je Bolfenk,
belo si kučmo del je na glavo,
blizu pa Urban, Barbara sveta
k nebu visoko je zrla sanjavo.*

*Beli draguljčki v noč so blesteli,
v mraz je tam rimska cesta razlita —
zdaj se oglasil zvon je Miklavža —
daleč tam jutro za reko se svita.*

Buljka in veper

L. N. Tolstoj

Nekdaj smo se na Kavkazu odpravili na lov na divje prašiče in z menoj je šel moj pes Buljka. Kakor hitro so se oglasili lovski psi, se je Buljka pognal za njihovim glasom ter se skril v gozd. Bilo je v novembru; vepri in svinje takrat zelo odebele.

Na Kavkazu, v gozdih, kjer žive divji prašiči, je mnogo okusnih plodov: divjega grozdja, gomoljev, jabolk, hrušk, borovnic, želoda, šipka. In kadar vsi ti plodovi dozore in se začenjajo kvariti v mrazu, jih vepri jedo in se rede.

V tem času se veper tako odebeli, da ne more dolgo bežati pred psi. Če ga preganjajo par ur, se skrije v goščavo in se ustavi. Tedaj hitijo lovci do tega mesta, kjer stoji, in streljajo. Po lajanju psov je mogoče vedeti, ali se je veper ustavil ali beži. Če beži, lajajo psi s cviljenjem, kakor če bi jih kdo tepel; če stoji, lajajo kakor na človeka in zavijajo.

Na tem lovu sem dolgo tekal po gozdu, a ne enkrat se mi ni posrečilo, preteči vepu pot. Naposled sem zaslišal zategnjeno lajanje in cviljenje lovskih psov ter sem pohitel k temu mestu. Že sem zaznal hreščanje iz goščave. Divji prašič se je obrnil s psi. No, bilo je slišati, da ga niso zgrabili, ampak le obkrožili. Naenkrat sem začul, kako je zadaj nekaj zašumelo in videl sem Buljko. Bilo je očitno, da je v gozdu izgubil gonjače in se zmedel, a je zdaj spet zaslišal lajanje in je hitel, kar se je dalo, kakor jaz, v to stran. Bežal je čez jaso po visoki travi, da sem videl le njegovo črno glavo in jezik v belih zobeh. Poklical sem ga, a se ni ozrl, prehitel me je in se skril v goščavi. Hitel sem za njim, a čim dalje sem šel, tem gostejša je bila hosta. Veje so mi sklatile čepico, bile po licu, trnjeve iglice so se mi zabadale v obleko.

Naenkrat sem zaslišal, da so psi glasneje zalajali, nekaj je silno zahreščalo in veper se je začel oddihovati in je zahropel. Menil sem, da ga je Buljka dohitel in se spopadel z njim. S poslednjimi silami sem tekel skozi goščavo na ono mesto. V gluhi goščavi sem zagledal lisastega lovskega psa. Lajal in zavijal je na enem in istem mestu in tri korake od njega se je vrtelo nekaj črnega.

Ko sem prišel bliže, sem zagledal vepra in zaslišal Buljko, kako je strašno zacvilil. Veper je zakrulil in se pognal na lovskega psa; ta je podvil rep in odskočil. Videl sem veprov bok in njegovo glavo. Pomeril sem v bok in ustrelil. Videl sem, da sem zadel. Veper je zakrulil in odbežal po gozdu. Psi so cvilili, lajali in mu sledili; jaz sem se po gošči lomil za njimi. Naenkrat sem skoraj pod svojimi nogami nekaj zagledal in zaslišal. Bil je Buljka. Ležal je na boku in cvilil. Pod njim je bila luža krvi. Pomislil sem; pes je propadel; vendar mi zdaj ni bilo zanj, hitel sem dalje. Skoraj sem zagledal vepra. Psi so se zaganjali vanj, on pa je renčal zdaj na to zdaj na ono stran. Ko me je zagledal, se je zagnal proti meni. Ustrelil sem drugič, čisto od blizu, da je ščetina zagorela na vepru, in veper je zakrulil, zamajal se in z vso težo zvrnil na zemljo.

Ko sem stopil bliže, je bil divji prašič že mrtev in le tu in tam se je še napihoval in stresal. Psi so ga, naježene dlake, trgali na trebuhu in na nogah, a drugi so lizali kri iz ran.

Spomnil sem se Buljke in ga šel iskat. Lezel mi je naproti in stokal. Šel sem k njemu, sedel na tla in pogledal njegovo rano. Imel je razparan spodnji del telesa in klobek črev se mu je vlekel po suhem listju. Ko so dospeli tovariši k meni, smo mu uredili drob in zašili telo. Ko smo ga šivali in mu prebadali kožo, mi je ves čas lizal roke.

Vepra smo privezali konju za rep, da bi ga privlekli iz gozda, a Buljko smo položili na konja ter ga tako spravili domov. Buljka je v šestih tednih ozdravil.

Tobak pa že tak

Po Avgustu Kopischu

Ko hudič ni še puške poznal,
je lovca s puško zagledal, dejal:
»Kaj pa imaš? Kaj pa imaš?«

— To moja je pipa, rogatec ti moj. —
»Ah bodi prijazen in dober z menoj,
enkrat naj potegnem, samo enkrat!«

In brž mu pihalnik na dve cevi
pod nos pomoli in sproži, ustrelil:
Pik pok paratak, pik pok paratak!

In ves naboj šiber mu v nos zleti,
da kiha in pljuje, beži in kriči:
»Presneto močan ta ognjeni tobak!«

Punčke nekdanj in danes

Kaj bi mladina brez igranja — kako bi deček brez konjička in deklica brez svoje punčke, čeče ali lutke! Punčka je bila dekletcem že v davnih stoletjih najljubša igrača in bo to ostala, ko bodo prišli za nami novi in novi rodovi. Raziskovalci so dognali, da je že v davno zgodovinski dobi imela punčka v otroškem življenju prav tisto veljavo kakor dandanašnji. Naj bi bila še tako preprosta, iz lesa ali iz kosti rezljana, je vendarle mala mamica skrbela za njo z isto ljubeznijo, s kakršno danes polagate v zibelko in ujčkate te umetno izdelane in kar po modi napravljene punčke.

Seveda pa ni treba misliti, da je bila punčka ali čeča, kakor pravijo tej ljubki igrački zlasti na našem jugu, grda in površno napravljena. Med razvalinami starega Babilona — saj veste, kje so se ljudem jeziki zmešali — so našli punčko iz alabastra — očka vam bo razložil, kakšna snov je alabaster — in ta punčka je imel gibljive roke.

V starem Egiptu so pred več kakor tremi tisočletji imeli že raznovrstne, lično izdelane igračke. Egipčanska dekletca so se igrala z zelo ljubkimi lesenimi punčkami, ki so že imele majhne lasulje in so bile okrašene z lesenimi »biseri«. V starem Egiptu so dekletca tudi že oblačila svoje lesene punčke v lepo pisana volnena oblačila, ki so bila čisto podobna oblačilom odraslih ljudi.

Kajpada so tudi hčerke nekdanjih Rimljanov in Grkov najrajši imele svoje punčke. In te so bile večji del izdelane iz gline, imele so gibljive roke in noge. Bile so pa takrat v navadi že tudi punčke z voščeno ali leseno glavico, medtem ko je bil životek iz usnja ali blaga. Stari Rimljani so radi prirejali velike pojedine, pri katerih so bile na vrsti različne zabave. In pri takih zabavah so marsikdaj prikazovali velike lutke, ki so bile pravcati avtomati in so zelo zabavale gledalce. Bile so tako umetelno sestavljene, da se še danes čudijo strokovnjaki, kaj vse so znali napravljati rimski izumitelji.

V družinah premožnih Grkov in Rimljanov so že v stari dobi imeli posebne otroške sobice, kjer so se dekletca lahko po mili volji igrala s punčkami in z drugimi igračkami, medtem ko so fantiči rajši dirjali naokrog po vrtu in dvorišču. Da je bilo tako, nam priča najdeno, zelo ljubko bronasto pohištvo, lični majhni krožniki in čašice, o katerih si ne moremo misliti kaj drugega, kakor da je bila vsa ta oprava nameščena po otroških sobicah.

V srednjem veku je bila punčka posebno priljubljena pri dekletih. V 15. stoletju so se že našli po velikih mestih obrtniki, ki so prodajali le punčke in druge igračke. Najrajši so izdelovali lesene punčke z gibljivimi rokami in nožicami, pa tudi glinaste punčke so znali bogati krasiti z oblekami in različnim nakitom. Iz tega se je naslednja stoletja razvila industrija otroških igrač, še prav posebno najrazličnejših punčk. Iz Norimberka na Nemškem so, kakor je v knjigah izpričano, že leta 1566. pošiljali veliko množino punčk v Benetke, kjer so jih pridno kupovali. Iz Benetk so šle potem punčke daleč po deželi in čez morje.

Od teh časov do današnjih dni so punčke ostale zanesljive priče vsakokratne mode. Do vseh podrobnosti so znali in znajo izdelovalci punčk ustrezati najrazličnejšim modnim okusom mamic in hčerk. Od 16. do 20. stoletja so punčke pravcate dame, oblečene vselej po najnovejšem kroju. Izdelovanje punčk se je v teku časa seveda spremenilo. Zlasti se menja snov, iz katere so punčke narejene. Najstarejša, najbolj zanesljiva in najbolj preprosta snov je les, katerega pa so kmalu nadomestili z drugimi snovmi, ki se dajo še vse lepše oblikovati. Lesena glavica iz prejšnjih stoletij se je morala umakniti glavici iz voska, gline ali celo iz alabastra. Sredi pretekega stoletja so začeli punčkam nadevati glavice iz porcelana. Seveda je vsaka punčka najbolj ljubka po svoji glavici: po rdečih licih, po živahnih očeh in mehkih laskih. Dandanes izdelujejo punčke iz čisto posebne snovi in jim dajejo najrazličnejše podobe. Punčke imajo ne samo gibljive roke in nožice, gibljivo glavo in očesca, ki zaspijo, današnje punčke se znajo tudi jokati in kličejo svojo mamo. Oblečene so po modji ali pa tako kakor v različnih pravljicah. So velike in majhne, cenene in dragocene. Kakor koli — naj je punčka kupljena za drag denar v trgovini, naj jo je prinesel Miklavž ali Božiček ali pa si jo je ubožno dekletce samo skrojilo iz turščičnega storža in iz bornih cunjic — vsaka punčka je svoji mami najdražja. In tako je prav.

Emanuel Kolman

V NOČI

*Kadar liži mesec
iznad gozdov vzide,
meški gorski veter
čez poljane pride.*

*Ob potoku mračnem
pozno se ustavi —
tam kot svekli plamen
cveče v rosi travi*

*divja gozdna roža ...
Meško poigra
z njenimi se listi,
meško z njo kramlja.*

*Ah, nocoj pa veter
kje v samota spi,
roža sama, potok
tožen v noč šiji.*

DROBNE ZANIMIVOSTI

Starinar — osvojevalec

V Braziliji je obširno ozemlje, ki je bilo raziskano šele v zadnjih desetletjih. To je porečje ob zgornjem toku amazonskega veletoka. Mož, ki ga je raziskoval, ni prelivaval krvi, kakor žal premnogi znameniti raziskovalci v vseh zgodovinskih dobah, ampak je dosegel svoj namen na prav nenavaden način. Bil je rdečkožec, po rodu Indijanec in po poklicu vojak, general Kandid da Silva Rondon. Pragozd, ki ga je Rondon osvojil korak za korakom, se danes imenuje po njem Rondonija, v čast človeku, ki je bil v resnici predvsem vsestranski učenjak. Preiskoval je ozemlje, njegove sestavine, preučeval ljudi in njihovo življenje, risal je zemljevide, gradil ceste skozi džungle, naselbine ob njih, šole itd. Rondon je s svojim miroljubnim prizadevanjem dosegel uspehe, ki jih ne bi med divjim prebivalstvom ob Amazonu nihče drugi dosegel z orožjem v roki. Po ameriških mestih je zbral kar parnike ponošenih moških in ženskih oblek in jih je prepeljal po veletoku Amazonu in njegovih pritokih navzgor. Desetorice nosačev in pomočnikov so nato prenesle stare obleke v pragozdove. Ko so prišli na primerno mesto, so razprostrli šotore ter se ustavili za nekaj tednov. Po drevju in drogovi so napeli žice in vrvi, nanje pa so obesili ponošeno obleko. Koj prve dni so Indijanci, ki so prežali med drevjem z loki in kopji, podlegli radovednosti in skušnjavam ter so se polastili razobešenega blaga. V zameno so položili pod vrvi živeža, mesa in sadežev. Pozneje je Rondon razobesil svoje stare dragoceno stvari kar med lastne šotore in kmalu so rdečkožci poslali k njemu svojega poglavarja s primernim spremstvom, da bi se pogajal zaradi vabljenih ponošenih oblačil. Kmalu je sam tičal v fraku, ki mu je neznansko ugajal, ali morda celo v obrabljeni zdravniški halji, njegovo spremstvo pa v najrazličnejših krojih vsemo-gočih poklicev.

Dogovori so se hitro razširili tudi na druge stvari. Domači prebivalci se niso upirali raznim napravam in zgradbam, celo pomagali so pri delu. Sekali so dreve in postavljali brzojavne droge, preskrbovali so taborišče z živežem in vodo, Rondon pa jim je pomagal lajšati življenje z raznim orodjem, z noži, sekirami, žagami in podobnim, česar doslej še niso poznali. Zvečer so se vrojenci zbirali pri

njem, da so poslušali gramofon in radio. V kratkem si je pridobil zaupanje Indijancev, ker jih je za njihovo delo tudi dostojno plačal, saj ni iskal nikakih dobičkov in ni prišel k njim, da bi jih izkoriščal. Ko se je taborišče čez nekaj tednov odpravilo dalje, je šel pred njim tudi dober sloves, ker ni bil ranjen naravni čut pravičnosti na pol divjega ljudstva. V kraju pa, ki ga je bil Rondon zapustil, je ostalo nekaj najbolj razumnih Indijancev, ki so prevzeli varstvo vseh novih naprav, brzojavnih postaj, zgradb in sličnega. Da, znali so že sami tudi popravljati škodo, ki je nastala bodisi zbog slabega vremena bodisi zaradi živali, saj je raziskovalec ponekod ustanovil tudi različne šole.

Tako je Rondon preiskal brazilsko ozemlje, ki obsega po svoji velikosti morda polovico Evrope.

Zakaj se nekaterim živalim v temi svetijo oči?

Skoraj vsem domačim živalim se v temi svetijo oči. Živalske oči imajo v ozadju neko plast, ki kakor zrcalo odbija svetlobne žarke. Oči se svetijo rumenkasto, rjavkasto ali zelenkasto, ker je v oni plasti različno barvilo. Seveda se ta pojav ne more opazovati v popolni temi, ko ne pride v oči nikak svetlobni žarek.

Človekove oči se v temi ne svetijo, ker nimamo v njih take plasti — »tapedum« —, ki bi odbijala svetlobo.

Zakaj je ptičje perje pisano?

V ptičjem perju so barvne snovi, po naših krajih večinoma rumena in rdeča, v toplih tudi zelena. Sonce vpliva na ta barvila, da neprestano bledijo. Zato vidimo pri nagačenih ptičah, da perje lesk kmalu izgubi. V suhem, gorkem zraku se pa barvilo s pomočjo krvi, ki kroži v ptici, neprenehoma obnavlja. Ptice v mrzlih severnih krajih nimajo pisanega perja, ampak večinoma belo.

Vrsta ptic nam kaže kovinsko bleščeče barve v najrazličnejših odtenkih: modro, vijolično, rdečo, zeleno itd., ne da bi to prihajalo od kakršnega koli barvila. Perje nekaterih ptic je namreč prevlečeno s snovjo, ki odbija svetlobo ter jo razkroja v njene prvotne dele.

Planina

Ne zdi se mi vsak kraj tako lep in prijeten kakor Planina. V rimskih časih je stala na tleh današnje Planine naselbina Albina. Srednjeveška Planina se je razvila okoli gradu Albenskih gospodov. O gradu, ki je bil na hribu Hassberg, je le še malo sledu. Kot trg se imenuje kraj že leta 1217., ko so dobili tržani svoje pravice. Ohranjen pa je samo privilegij cesarja Ferdinanda II., od leta 1662., iz katerega je razvidno, da so tržani imeli pravico do tedenskega tržnega dneva. V bližini trga je planinski grad Hassberg, katerega lastnik je knez Hugo Windischgrätz.

Ob izvirku pa je v razvalinah Mali grad, znan po tem, ker je v njem prebival Nikolaj Ravbar, ki je v Predjambi pri Postojni oblegal viteza Erazma Predjamskega. V tem gradu so imeli deželni stanovi svoja zborovanja.

Ko se pripelješ po cesti z Rakeka ali iz Logatca, se ti naenkrat odpre dolina, katero obkrožujejo lepi, temni gozdovi. Najprej zagledaš veliko cerkev, ki je bila zgrajena l. 1771. in je posvečena sv. Marjeti. V glavnem oltarju je zelo velika slika svetnice, ki jo je slikal slikar Langus. Poleg cerkve je štirirazredna ljudska šola, zgrajena pred 120 leti, ki pa ne ustreza več svojim namenom. Zelo si želimo nove, a ne vemo, če jo bomo dočakali. Ob glavni cesti, ki pelje iz Trsta v Ljubljano, je nova carinarna. Mogoče bi se dalo to preurediti, saj je občinska last; imeli bi krasne prostore.

V bližini carinarne stoji spomenik pesnika in pisatelja Miroslava Vilharja, a poleg njega »Vilharjev dom«, njegova rojstna hiša. Malo dalje po cesti stoji majhna, a lepa cerkvica sv. Roka, katero so zgradili tlačani leta 1761. kot neko zaobljubo. Ko se ozreš naokoli, zopet vidiš na hribu cerkvico sv. Duha, pred katero se širi vse planinsko polje, tja do Garčarveca in Laz, kjer pronika reka Unec v velike kraške jame z dvoranami in krasnimi kapniki. Kdor od vas ni še videl teh jam, naj pride pogledat in videl bo, da je tudi podzemski svet lep. V jami pri Kališčah so našli jamarji pred več leti okostje nosoroga. Razstavljeno je v Narodnem muzeju v Ljubljani.

Da, lepo je pri nas, le škoda, da naše lepo polje vsako leto poplavi Unec in uniči mnogo poljskega pridelka. Da bi temu zlu odpomogli, so že večkrat začeli z osuševalnimi deli. Kjer so sedaj slabe senožeti, bi bile lahko dobre njive in bi

ne bilo nam treba od drugod kupovati semena za poljske pridelke, temveč bi ga še lahko prodajali.

Ko se bodo osuševalna dela nadaljevala in ne bo več povodnji, katere se vsi bojimo, potem bo tudi v Planini življenje bolj veselo in vse planinsko polje bo ena sama njiva.

Ivan Negode

Povest smrečice

Zivela sem v temnem gozdu. Okrog mene je rastlo še mnogo mojih sestic. Bile smo različne velikosti. Mnogo jih je bilo višjih, nekaj pa tudi manjših. Nekega dne je prišel siromašen mož s sekirico na rami. Zelo smo se ga ustrašile, ker nas je začel kar sekati. Začel je pri manjših sesticah. Naložil nas je na vozicek in nas odpeljal iz gozda. Tudi mene je vlekkel v mesto. Videle smo mnogo lepih palač, hiš in hišic. Točile smo solze med potjo. Pripeljal nas je na trg in nas razpostavil v vrsto. Mnogo jih je prodal, nekaj nas je pa ostalo. Pa je prišla gospa in nas je ogledovala; jaz sem ji bila najbolj všeč. Kupila me je in odhitela z menoj na svoje stanovanje. Tam me je okrasila in postavila na mizo. Pod menoj pa je razpostavila darove. Zvečer so prišli otroci in me ogledovali. Razveselili so se me. Naslednje dni so že začeli pobirati z mene darove. Spet sem bila brez okrasa. Odnegli so me v drvarnico in me tam razsekali. Sedaj pa ležim vsa izsušena tu pred ognjiščem.

Zavašnik Milica

*

Moj petletni fantiček se je ranil na kolenu. Vzamem alkohol, da mu razkužim rano.

»Bolelo te bo,« pravim, »a ti si mož in ne boš jokaj. Veš, moramo pomoriti mikrobe, da se rana zazdravi.«

Komaj mu namažem rano, začne vpiti in jokati.

»Pa sem mislil, da si junak!« mu pravim.

»Saj jočem, ker bomo pomorili uboge mikrobe,« se odreže junak.

*

Orville Wright, ki je zamislil prvo letalo, da je res letelo, je bil skromen in molčeč človek. Nekdo mu je to očital, češ da bi lahko mnogo govoril o svojih poletih.

»Ali ne veste,« ga je zavrnil Wright, »da ptič, ki največ klepeta, najslabše leti? Kar pomislite na papagaja!«

V. LESJAK
DAMSKA IN MOŠKA MODA
LJUBLJANA · ŠELENBURGOVA IN HOTEL SLON

Drogerija KANC
LJUBLJANA, Židovska ulica 1

Vinko Cunder
torbarstvo, sedlarstvo in jermenarstvo
Ljubljana, Igriška 3
sprejema vsa popravila in predelave damskih
torbic ter vseh v to stroko spadajočih predmetov

Kolb & Predalič • Ljubljana, Kongresni trg 4
športne potrebščine, dežni plašči

Primerna božična darila
v veliki izbiri
v modni trgovini

IGN. ŽARGI
LJUBLJANA
Sv. Petra cesta 11
TELEFON 2069

F. & P. PERLES
prej ELITE

Izdelovanje damske in moške konfekcije

Ljubljana — Prešernova ulica 9

Prodaja damske, moške in
deške konfekcije. — Provo-
vrstno izvrševanje po meri

Telefon 2051

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

izplačuje „a vista vloge“ vsak čas, „navadne“ in „vezane“ po uredbi

Pupilarno varna!

Sodnodeložni oddelek, hranilniki, tekoči račun

Za vse vloge in obveze jamči **MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA**

Jantes Ivo

LJUBLJANA, MESTNI TRG 14

trgovina s čevlji

*priporoča svojo lepo izbiro čevljev
domačega izvora. — Ročno delo*

N u d i m o s a m o s o l i d n o b l a g o !

Klišefe eno- ali večbarvne, za časopise,
knjige, razglednice itd. izdeluje

klišarna **»Neografika«**

Ljubljana — Sv. Petra nasip 23

ROBERT GOLI

specialna zaloga platna,
belega in pralnega blaga

LJUBLJANA, Šelenburgova ulica št. 3

FABIANI & JURJOVEC

LJUBLJANA, STRITARJEVA ULICA 5

Velika izbira damskega in moškega blaga, preprog,
zastorov, odej, perja, puha itd. Postrežba solidna!

URE in optične pred-
mete po nizkih cenah

J. VILHAR, urar

Ljubljana, Sv. Petra c. 36

AUGUST KADUNC

LJUBLJANA
Mestni trg 8

PERILO lasnega izdelka — OPREME za novorojenčke

Tavčarjeva 2
Ljubljana

Lekarna

Mr. Deu-Klanjšček D.

(prej Kuralt)

Gospodsvetska cesta 4 — Tel. 39-20

Izdaja zdravila za vse bolniške blagajne
Zaloga tu- in inozemskih specialitet

Drogerija »DANICA« D. Sfiligoj

BLEIWEISOVA 18 — nasproti Flgovca